

Viltis, kad išlaikysime ir karo iššūkius

Irena VASILIAUSKIENĖ

Viltis ir gedulas... Du žodžiai, kurie smelkiasi iki širdies gelmių. Vilties ir gedulo diena priverčia susi-mąstyti, prisiminti Lietuvos ir savo giminės istorijos puslapius. Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Širvintų filialo valdyba inicijuoja šios dienos šventimą, pakviesdama širvintiškius prie 1991 metų birželio 14 dieną tautodailininko Ipolito Užkurnio pastatyto koplytstulpio Širvintų rajono 1940–1953 metų aukoms atminti.

Magdalena Šniūrevičiūtė

Prie koplytstulpio Širvintų rajono tremtiniamas

(keliamas į 4 psl.)

Renginyje „Krauju aplaistytą Varčią“ prisiminta laisvės kovų istorija

Alytaus rajono savivaldybės kultūros centras kartu su bendruomene „Varčios kaimynai“ pakvietė į Varčios mišką (Daugų sen., Dušnionių girininkijos 223 kvartalas), prie partizanų atminimui skirto kryžiaus, pagerbtį 1945 m. birželio 13–14 bei 23–24 dienomis vykusiuose Varčios mūšiuose žuvusių partizanų atminimą.

Minėjime „Krauju aplaistytą Varčią“ prisiminta laisvės kovų istorija, mintimis ir išgyvenimais dalijosi Lietuvos partizanų vado Adolfo Ramanausko-Vanago dukra Auksutė Ramanauskaitė-Skokauskienė. Renginyje dalyvavęs Seimo narys, Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pirmininkas Laurynas Kasčiūnas pabréžė partizaninio judėjimo svarbą ir pasipriešinimą sovietiniui režimui: „Ačiū savivaldybei, kuri prisijungė prie to, kad partizanų pagerbimas kiltų iš visuomenės, iš bendruomenės, iš jos pačios, iš jos šaknų. Tai yra labai svarbu dėl jvai-rių priežasčių. Mes dažnai į tokius minėjimus žiūrime kaip į kokį mu-ziejinių reiškinį, kaip kažką tokio, kas turi būti padaryta iš pareigos, bet vertinant kas dabar vyksta Ukrainoje, tai yra be galio svarbu suvokti vieną dalyką – okupantas laimi ne tada, kai jau pradeda kabinti svetimus vėlia-vas, versti svetimus paminklus ir statyti savus okupacinius paminklus, bet tada, kai jis palaužia tautos valią priešintis ir gintis. Tad partizanų ko-

Lietuvos kariuomenės Rezervo karių asociacijos Alytaus skyriaus nariai Modestas Sasnauskas (kairėje) ir Antanas Dambrauskas

va, mūsų rezistencija ir šis mūsis iškvepia ir įpareigoja mus ir ateities kartas turėti valią priešintis.“

Tris pagarbos salves atliko Krašto apsaugos savanorių pajėgų Dainavos apygardos 1-osios rinktinės kariai. Sugiedojus Lietuvos Respublikos

himną, tylos minute pagerbus žuvusių atminimą, padėta gėlių ir už-degta žvakelių prie kryžiaus, skaitytos ištraukos iš Lietuvos partizanų vado Adolfo Ramanausko-Vanago knygos „Daugel krito sūnų...“. (keliamas į 2 psl.)

Partizanų vado,
Šaulio Antano
Kušlio-Vilko
110-osios gimimo
metinės

Nuo Simno Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčios šventoriaus laiptais nusileidus žemyn į čia esančias kapinaites ir kiek paėjus takeliu, kairėje pusėje stovi 1990 m. spalio 20 d. pastatytas ir pašventintas akmuo – paminklas, kurio lentelėje iškaltos 22 čia palaidotų žuvusių Lietuvos partizanų pavardės. Pirmoji – Antano Kušlio...

Antanas Kušlys-Vilko

Antanas Kušlys gimė 1913 m. birželio 13 d. Marijampolės apskrities Liudvinavo valsčiaus Želsvos kaime, daugiaavaikėje (keturios dukterys ir šeši sūnūs) ūkininkų Barboros ir Andriaus Kušlių šeimoje. Antanas buvo šeštasis vaikas. Baigęs 6 gimnazijos klasses, Antanas 1935–1936 m. tarnavo 9-ame pėstininkų Lietuvos kungi-gaikščio Vytenio pulke eiliniu, vėliau – Alytuje dislokuotame 2-ame Ulonų Kunigaikštienės Birutės pulke muzikantu. Po tarnybos grįžęs į kaimą, su broliais Kostu, Juliumi, Feliku ir keliais vietos gyventojais subūrė orkestrą, apie kurį žinojo ne tik vietiniai želsviečiai, bet ir Simno bei Marijampolės apylinkių gyventojai. Švenčių ir minėjimų dienomis broliai atsinešdavo instrumentus ir grodavo švesti susirinkusiai publikai. Beje, visi broliai buvo Simno šaulių būrio nariai ir būriui vadovavo Julius Kušlys (jam 1939 m. mirus, būriui vadovauti ėmėsi Antanas). (keliamas į 6 psl.)

Partizanų kovų puslapiai

Renginyje „Krauju aplaistyta Varčia“ prisiminta laisvės kovų istorija

(atkelta iš 1 psl.)

Vėliau partizaniškas dainas atliko ansamblis „Varčios kaimynai“, Marijampolės kultūros centro modernaus folkloro grupė „Balti vėjai“ (vadovas Artūras Petraška). Muzikinius kūrinius grojo Lietuvos kariuomenės Karinių oro pajėgų orkestras (vadovas kapelmeisteris kpt. Ričardas Kukulkis). Lietuvos partizaninio pasipriešinimo istoriją edukacijos metu pristatė klubo „Miško broliai“ (Kaišiadorių r.) entuziastai.

Po iškilmingo minėjimo Varčios miško aikštelyje vyko krepšinio varžybos 3×3 „Partizano taurei“ laimėti. Dėl taurės rungėsi krepšininkų komandos iš Alytaus rajono Makniūnų, Daugų, Alovės ir Mikalavo vietovių. Varžybose pirmają vietą iškovojo ir „Partizano taure“ buvo įteikta krepšininkų komandai iš Makniūnų. Prizininkai buvo apdovanoti medaliais, visiems krepšinio rungtynių dalyviams įteikti diplomai bei simbolinės atminimo dovanėlės. Po komandų apdovanojimo koncertavo Balbieriškio kultūros ir laisvalaikio centro liaudiškos muzikos kapela „Temela“.

Partizanai Lietuvos laisvės istoriją rašė savo likimais, savo krauju, kad šiandien mes būtume laisvi.

Varčios mūšiui – 78-eri metai

1944 m. pabaigoje Alytaus apskritijoje partizaninis judėjimas smarkiai suaktyvėjo ir išsiplėtė. I pagalbą vienos NKVD, jų pačių prašymu, gruodžio mén. atvyko SSRS NKVD viadas ir pasienio daliniai. Alytuje buvo dislokuotas vienintelis Lietuvoje NKVD motorizuotas šaulių pulkas (apie 1000 karių). 1945 m. balandžio mén. dislokuotas NKVD kariuomenės 220-asis pasienio pulkas. Šiam pulke tarnavo kariai, dar neturintys patirties kovoje su Lietuvos partizanais. NKVD-istai retkarčiais pasirodydavo kaimuose, esančiuose netoli Varčios miško masyvo (miškas tarp Alovės ir Daugų miestelių), grupėmis ne mažesnėmis kaip 70–100 karių, tačiau prie pat miško niekuomet nesiartindavo. Jie manė, kad Varčios miške yra apie 300, Plikionių miške apie 150, o Vabalių miške apie 100 partizanų.

1945 m. balandžio–gegužės mén. Alytaus apskritijoje vyko intensyvus partizanų kovinių dalinių vienijimasis, stambesnių organizacinių struktūrų kūrimasis. 1945 m. apie gegužės 20 d., užmegzusi ryšius su Vaclovu Voveriu-Žaibu, Adolfo Ramanauską-Vanago kuopą (sudaryta iš trijų būrių) persikėlė į Varčios mišką (Alovės valsč.), kur susitiko su grupės vadu Konstantinu Barausku-Vėžiu. Vadovybės pasitarime buvo numatytos visų minėtų trijų dalinių bei Vėžio grupės sudėtyje esančio Varčios apylinkių partizanų skyriaus, vadovaujamo Jono Čapliko-Komenianto, stovyklavimo vietas bei veikimo ribos aplinkiniuose kaimuose,

taip pat nustatyti atpažinimo slaptą žodžiai bei nuspresta prisaikdinti viesus partizanus.

1945 m. birželio 2 d. įvykdę manevrinį žygį iš Varčios į Noškūnų mišką, Nemunaičio miestelio pranciškonų vienuolyno koplyčioje apie 120 partizanų davė priesaiką. Pamaldas aukojo ir kovotojų išpažintis

tizanais – Vėžio, Žaibo ir Vanago būriais. Pastarieji tuo metu organizaciniu požiūriu buvo pasiekę tą lygi, kuomet pradedama ieškoti ryšio su aukštesne vadovybe arba kuriamas savarankiškas stiprus junginys, ir vienu metu sulaukė net trijų pasiūlymų iš trijų skirtingų centrų.

Be ltn. Leono Tarasevičiaus-Aro

KASP Dainavos apygardos 1-osios rinktinės kariai

išklauso Ryliskių parapijos klebonas kun. Juozas Stasiūnas, Nemunaičio parapijos klebonas kun. Vaitiekus Želnia ir du vienuoliai pranciškonai.

1945 m. birželio mén. pirmoje puseje (tarp 5–10 d.) Punios šile įvyko bendros kelių šiaurinės Dzūkijos partizanų junginių – Margio, Kestučio, Vėžio grupių, Balbieriškio būrio ir Vanago kuopos vadų bei štabų parreigūnų susirinkimas, sušauktas Domininko Jėčio-Ąžuolio. Vėžio grupė atstovavo V. Voveris-Žaibas. Pasitarime buvo aptarta tarptautinė padėtis, tolesnio partizaninio veikimo prasmė ir perspektyvos, grupių vadai apibūdino savo junginių veikimo sąlygas. Svarbiausias pasitarimo rezultatas buvo naujos Dzūkų rinktinės įkūrimas. Dalinio vadu liko jos iniciatorius Lietuvos kariuomenės kapitonas Domininkas Jėčys-Ąžuolis, sudarytas rinktinės štabas. Tačiau tiek Vėžio grupės, tiek ir Vanago kuopos atstovai neturėjo įgaliojimų galutiniams atsakymui ir įsijungimas įteisintas bei organizacinės smulkmenos aptartos turėjo būti per kpt. Domininko Jėčio-Ąžuolio ir ats. ltn. Adolfo Ramanauską-Vanago bei Konstantino Barausku-Vėžio susitikimą.

Kautynėms ruoštasi atsakingai

Kitas Dzūkijos partizanų organizacinis centras formavosi pietinėje Dzūkijos dalyje. 1945 m. birželio 1–2 d. sujungti būrius, veikiančius Trakų apskrities Valkininkų-Onuškio valsčiuose ir jiems vadovauti, iš Vilniaus atvyko ltn. Leonas Tarasevičius-Aras (vėliau – Lūšis). Formuoamas junginys buvo pavadintas Geležinio Vilko (Valkininkų) rinkine ir naujas iš vadas birželio 11 d. užmegzė ryšius su Varčios miško par-

tizanais – Vėžio, Žaibo ir Vanago būriais. Pastarieji tuo metu organizaciniu požiūriu buvo pasiekę tą lygi, kuomet pradedama ieškoti ryšio su aukštesne vadovybe arba kuriamas savarankiškas stiprus junginys, ir vienu metu sulaukė net trijų pasiūlymų iš trijų skirtingų centrų.

Be ltn. Leono Tarasevičiaus-Aro

apie 90 partizanų stovyklą. Kautynės prasidėjo rytė, sargybai pastebėjus besiartinantį priešą. Dėl to partizanai, vadovaujami Antano Kulikausko-Daktaro, iš anksto pasirengė organizuotai gynybai bei traukimuisi. Sovietų kariai supo stovyklą tampriu žiedu, puolė šaukdami: „Ura!“, tačiau partizanai atsakė sutelkta ugnimi iš 12 kulkosvaidžių, kas nulėmė mūšio baigtį. Daugiausia priešų kaip tik čia ir krito, tai jiems buvo didelis psichologinis smūgis.

Patyrė didelių nuostolių baudėjai ēmė netvarkingai trauktis, tuo pasinaudojė ēmė trauktis ir partizanai, tačiau trūkstant patyrimo dalis partizanų bandė gelbėtis pavieniu, iškriko. Priešai pajutę, kad partizanai traukiasi, pakartojo puolimą. Tačiau ir jie patys buvo pakrikę, jų buvo daug ir atskiromis grupėmis išsisklaidė po visą mišką. Bet organizuotai besitraukiąs partizanų branduolys pralaužė apsupimo žiedą ir susitiko su į pagalbą atskubėjusiu Žaibo būriu. Stoti į atvirą mūšį jau nebuvo prasmės, todėl V. Voveris-Žaibas su savo vyrais pasitraukė be didesnių nuostolių į Kalesninkų mišką (Alovės valsč.), o A. Kulikausko-Daktaro apie 20 partizanų, sulaukė tamso, sėkmingai pasitraukė Sapiegiskių-Nedzingės kryptimi į Panedzingės raistus (Varėnos valsč.). Dauguma A. Ramanauską-Vanago partizanų pasitraukė į Plikionių ir Vabalių miškus. Sulaukė tamso iš miško išsiveržė ir kitos išsislapsčiusios mažos partizanų grupelės.

Pats Varčios mūšis truko apie porą valandų ir jo metu žuvo apie 10 partizanų, keli dingo be žinios ar buvo paimti į nelaisvę, du partizanai žuvo ir keli sužeisti iš Žaibo būriu. Daugiausiai vyrių žuvo iš neorganizuotai besitraukiančių partizanų, tačiau okupantų nuostoliai buvo žymiai didesni (pagal partizanų duomenis – 176), nes mūšio metu net keiliose vietose smarkiai tarp savęs susišaudė patys rusai ir nukovė nemaižai savujų.

Birželio 13–14 d. Varčios mūšio metu buvo nukauta apie 30 partizanų (kitais duomenis – 47), iš kurių dvi buvo moterys ir suimti šeši partizanai (kitais duomenis – 14).

Tiek 1945 m. gegužės 16 d. Kalniškės mūšyje, tiek 1945 m. birželio 13–14 d. ir birželio 23–24 d. vykusiose Varčios kautynėse partizanai patyrė didelių nuostolių, nors ir buvo neblogai įsitvirtinę (ypač Kalniškėje). Sie ir kiti mūšiai parodė, kad pozicinio karos prieš daug judresnius ir gausesnius priešo pulkus laimėti neįmanoma, todėl 1945 m. pabaigoje ne tik Pietų Lietuvoje, bet ir kitur buvo pereita prie tikro partizaninio karos taktikos, kai veikiama nedidelėmis 3–5 žmonių grupelėmis, sudavus smūgi greitai atsitraukiamą, rengiamos pasalos ir pan.

Parengė Gintaras LUČINSKAS

Įvykiai, komentarai

Joninių surprizai, arba keistas maištas

Joninių naktis – trumpiausia metuose. Laukiame jos tarsi paslaptingo virsmo. Šiais metais Joninių naktis buvo ypatinga – pasaulyje pasklidžia žinia, kad „Rusijoje kažkas vyksta“. Bet, tarsi nujausdami, kad tas „kažkas Rusijoje vyksta“ néra neįtikėtinis reikšmės įvykis, žmonės nepuolė karštligiškai jaudintis ir kalbėti tik apie jį. Ir, atrodo, rami visuomenės reakcija buvo pagrįsta – labai jau neaiški atrodė ta naujiena iš Rusijos, o viešos politinių jos veikėjų kalbos, pasirodžiusios įvairiose informacijos priemonėse, kėlė daugiau klausimų nei atsakymų. Na, o šiandien matome, kad „iš didelio debesio buvo mažai lietaus“. Tad kas gi vyko Rusijoje birželio 22–24 dienomis?

Ogi įvyko Jevgenijaus Prigožino privačios karinės grupuotės „Wagner“ maištas. Neva, pasipiktinės, kad vyriausybinės karinės pajėgos bombarduoja „vagnerininkus“, Prigožinas sukelė maištą ir patraukė į Maskvą tvarkos daryti, tiesa, ne Kremluje, bet karinėje vadovybėje...

Kas tas Prigožinas ir „Wagner“? Politikos apžvalgininkai aiškina, kad tai tarsi asmeninė vieno iš Kremliaus nusiskaltėlių J. Prigožino armija, tačiau su karyba susijusių žmonių vertinimu, tokia karinė jėga negali būti asmeninė be Kremliaus, o konkretiai – paties Putino, žinios. Juk tai elementari logika! Savo veikla ši karinė formuotė išgarsejo konfliktuose Afrikoje ir Artimuosiuose Rytuose, kur pagrindinė užduotis buvo perimti gamtinių išteklių kontrolę. Tačiau daugiausia apie „Wagner“ sužinojome per karą Ukrainoje: ši formuotė dalyvavo svarbiausiuose puolimuose užimant Ukrainos miestus Mariupoli, Bachmutą ir kitus, o kariai į ją buvo

verbuojami kalėjimuose.

Iš visų girdėtų, matytų ir skaitytų žinių susidaro išpūdis, kad „Wagner“ buvo pagrindinė smogiamoji rusų jėga. Visgi atrodo, kad prieš pat Ukrainos kontrpuolimą „vangerininkai“ buvo atraukti iš Bachmuto, juos pakėtė reguliariai kariuomenė. Bet dar tebevykstant mūsiams internetinėje erdvėje pasirodydavo stulbinamai aštrių Prigožino pasisakymų, kuriuose jis negailėjo piktų žodžių net pačiam Putinui. Jis kaltino karinę vadovybę nesugebėjimu vadovauti, aprūpinti karius reikalinga amunicija, ginklais ir t. t. Žodžiu, įtartinai aštrūtiejo jo pasisakymai buvo! Juk nėra buvę, kad taip ilgai kritiko Kremlius neužčiauptų, o informacijos kanalo neužblokuotų. Jei ne ši pastaroji keistenybė, būtų visai logiška, kad neapsikentės „vangerininkų“ vadas sukėlė maištą ir patraukė į Maskvą, pakeliui užimdamas Rostovą prie Dono. Atmosfera ēmė kaisti, visas pasaulis spėliojo, kas čia vyksta ir kuo tai baigsis?

Bet visas spėliones nubraukė dar keistesnė pabaiga ir priežastis, kai staiga maištininkas ir karalius susitarė tarpininkaujant žmogui, neturinčiam įtakos nei karaliui, nei maištininkui – ogi Baltarusijos uzurpatoriui A. Lukašenka! Mat jis garantavo maištininkui prieglobstį, jei šis nutraukus maištą. Na, o priežastis išvis verčia iš koto – pasirodo, Prigožinas ir Putinas sutiko, kad... krauju praliejimo nereikia! Patys tie, kuriems rūpi nepraliesti krauju.

Ką bekalbėtų karybos specialistai, politikos apžvalgininkai ir t.t., visgi tik vienam Kremlui žinoma, kaip buvo ir yra iš tikrujų. O ateitis ir mums parodys, kiek teisingi buvo

spėjimai apie situaciją Rusijos politiniuose sluoksniuose.

Pabaigai – žinomų mūsų politikų pastebėjimai.

Krašto apsaugos ministras Arvydas Anušauskas socialiniame tinkle „Facebook“ rašo: „Nors po Prigožino maišto piešiama daug naujų scenarijų, kaip jis ar jo samdiniai bus naudojami, tačiau kol kas tai vyksta informacijos karo erdvėje. I tai įsiungė ir pats Putinas. Tuo metu realus karas Ukrainoje vyksta. Speciaлистų nuomone, Zaporizhė srityje kai kur ukrainiečiai jau pasiekė antrają okupantų gynybos liniją, bet puolimą vysto racionaliai, tausodami savo resursus. Gauti patvirtinimai ir apie ukrainiečių nedidelį placdarą kairiajame Dnipro krante. Šis kol kas taktinio lygmens veiksmais ateityje gali turėti ir strateginių pasekmių dėl atstumo nuo Krymo.“

Europos Parlamento narys Andrius Kubilius, taikliai įvardiję šiuos įvykius „spektakliu“, paklausė: „Koks bus kitas „Rusų dramos“ veiksma? Paskutinėmis dienomis stebėjome tai, ką verta pavadinti „rusų dramos“ žanru. Daugelis tai darėme taip, lyg tai būtų geras Holivudo aštriasiuzetis filmas, sau reikalaudamis naujų popkorno porcių.“

Turbūt daug kas likome sutrikę po „rusų dramos“ pirmo veiksma pabagos (Prigožino „apsisukimo“) – ką tai reiškia, kas bus toliau?

Bet tai ir yra geros teatrinių dramos požymis: pirmas veiksma – dramatiškos intrigos veiksma; antras veiksma – spėlionių ir abejonių veiksma; trečias veiksma – atomazga, kai viskas paaiškėja. Tarp veiksmų dar būna pertraukos (antraktai), kai žiūrovai gali atsipūsti, pramankš-

tinti kojas, pagurkšnoti šampano ir paspėlioti, koks dramos siužetas laukia kitame veiksme. Kaip žinia, spektaklio metu gali keistis pagrindiniai herojai, drama gali pavirsti komedija, o finale net ir tragedija, bet vienas dalykas spektaklio metu nesikeičia – tai pagrindinis režisierius.“

Toliau A. Kubilius pateikia galimus vaidinimo tēsinio scenarijus:

1. Prigožinas – vienišas, nelabai išmintingas avantiūristas;
2. Prigožino „šeimininkas“ pasiekė ko norėjo;
3. Vakarų reikia gąsdinti „silpnu“ Putinu.

Turbūt supratote, kad pirmasis scenarijus kyla iš to, ką mes matome iš vadinamosios informacijos, kurios dauguma sudaro rusiški „infošaltiniai“ – avantiūron pasileidęs Prigožinas tiesiog „susimovė“.

Antrasis scenarijus – kad bevitisku karu nepatenkinta dalis kariuomenės vadovybės, Rusijos egzistencine krize susirūpinę FSB vadovai suplanavo „maištą“ ir prirečė Putiną prie sienos, pateikdami jam ultimatumą palaipsniui perleisti valdžią, pažadėdami „išsaugoti veidą“ (žodžiu, kaip kažkada Gorbačiovui teko pasitraukti.) Šiuo atveju Prigožino vaidmuo tik pagalbinis.

„Vakarų reikia gąsdinti „silpnu“ Putinu“ – tai būtų dar vienas tikėtinas scenarijus, beje, irgi nenaujas, primenantis Gorbačiovo laikus, kai Vakarų pasaulis bijojo Sovietų sąjungos griūties, nes buvo baiminamas: „O kam į rankas pateks branduolinis sovietų ginklas?!“ Lygiai ta pati baimė kurstoma ir dabar – juk Prigožinas pateikiamas kaip tokio ginklo panaudojimo šalininkas.

Taigi laukiame – scenos uždanga dar nenusileido.

Lietuvos piliečiams primenamos rekomendacijos nevykti į Rusiją ir Baltarusiją, o jose esantiems – išvykti

Užsienio reikalų ministerija dar kartą primena apie galiojančias rekomendacijas Lietuvos Respublikos piliečiams nevykti į Rusiją ir Baltarusiją, o šiuo metu Rusijoje ir Baltarusijoje laikinai esančius Lietuvos Respublikos piliečius ragina nedelsiant išvykti iš šalies.

Atsižvelgiant į šias bei kitas aplinkybes, Lietuvos Respublikos piliečių kelionės į Baltarusiją ir Rusiją, ignoruojant Užsienio reikalų ministerijos rekomendacijas, kelia grėsmę jų pačių saugumui, sveikatai ir gyvybei.

Ministerija pažymi, kad Europos Sajungos šalių oro erdvė Baltarusijos ir Rusijos lėktuvams yra uždrausta.

Skelbimas

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos buveinės salėje (Laisvės al. 39, II a.) nuo birželio 14 d. veika paroda „Laikom frontą! Lietuvos partizanas, politinis kalinas, dimisijos kapitonas Antanas Lukša-Arūnas (1923-05-31–2016-01-02)“.

Parodą parengė LGRTC Okupacijų ir laisvės kovų muziejus. Paroda skirta LPKTS Garbės pirmininko Antano Lukšos 100-osioms gimimo metinėms, veiks iki rugpjūčio 1 d.

kuriuo metu gali radikalai pasikeisti, todėl patariame užsiregistravoti Užsienio reikalų ministerijos kelionių registracijos sistemoje bei parsisiusti programėlę „Keliauk saugiai“ ir gauti aktualią konsulinę informaciją, ministerijos pranešimus apie padėti užsienio šalyje: iOS, Android arba bendra nuoroda.

Atkreipiame dėmesį, kad Lietuvos piliečiai pirmą konsultaciją skubios konsulinės pagalbos klausimais Lietuvos atstovybių ne darbo laiku gali gauti Užsienio reikalų ministerijos bendruoju telefonu +370 5 236 2444 ir el. paštu pilieciai@urm.lt.

Parengė
Gintaras MARKEVIČIUS

Skelbimas

Liepos 1 d. (šeštadienį) kviečiame į Juozo Vitkaus-Kazimieraičio 77-ųjų žūties metinių minėjimą Leipalingyje ir jo apylinkėse.

10 val. šv. Mišios Leipalingio Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčioje. Mišias koncelebruos kun. Gintaras Vitkus ir kun. Artūras Vaškevičius. Giedos Kauno muzikinio teatro solistai Rita Preikšaitė (mecosopranas) ir Tomas Ladiga (bosas). Vargonuojas Julius Sidlauskas;
11 val. sustojimas prie plk. ltn. J. Vitkaus-Kazimieraičio palaikų radimo vietas (buvinis Leipalingio NKVD būstinių kiemas, Dzūkų g. 15);
11.30 val. vykstame į plk. ltn. J. Vitkaus-Kazimieraičio žūties vietą Janavos k. (Liškiavos g. 23 B); **12 val.** pasisakymai, skirti plk. ltn. J. Vitkui-Kazimieraičiui bei kovotojams atminti, žygis į galimai buvusių bunkerio vietą; **13.40 val.** vykstame į Liogino Baliukevičiaus-Dzūko bunkerio vietą (kelio Leipalingis–Merkinė atkarpa); **15.30 val.** susitinkame prie Leipalingio dvaro, geriame arbatą, kavą, vaišinamės kareiviška koše ir klausomės bardo Romo Naidzinavičiaus dainų (Alėjos g. 30, Leipalingis).

Užmarštis neturi apgaubti Valstybės istorijos

Erika KIŽIENĖ

Birželio 14-oji ir 15-oji – Gedulo ir vilties bei Okupacijos ir genocido dienos, kurių minėti viena be kitos nėra prasmės. Juk nuo šių skaudžių mums datų atminties ir teisingo vertinimo priklauso ne tik praeities suvokimas, bet ir šalies valstybingumo raida bei laisvos patriotinės visuomenės ugdomas.

Kultūros centre atidaryta Kauno IX forto muziejaus paroda

Kiekvienais metais mažėja nukenčiusių gretos, bet neturi užmarštis apgaubti Valstybės istorijos. Vidurdienį kiekvienas galėjome skirti minutę laiko apmąstyti likimus tų, kurie patyrė tremtį ir kalnimus, bei didžiuotis savo laisve.

Gyvendami šalia agresoriaus, kad ir XXI amžiuje, su kiekviena diena vis labiau jaučiame laisvės trapumą ir jos kainą.

Pakruojo Vienybės aikštėje nuskambėjus Lietuvos Respublikos himnui, KASP Prisikėlimo apygarados 6-osios rinkinės 607 kuopos karai paleido tris Atminimo salves: mūsų tautos gedului – tremtinių bei laisvės kovotojų – partizanų aukoms; mūsų Nepraklausomybės sergėtojams kariams savanoriams bei kariuomenės ir visuomenės vienybei; mūsų gimtajai žemei, Lietuvai ir Pakruojui.

I minėjimo dalyvius kreipėsi Pakruojo rajono savivaldybės meras Saulius Margis, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Pakruo-

jo filialo valdybos pirmininkė Erika Kižienė ir kraštiečių tremtinė Elena Morkūnienė. Tremtinių dainas atliko Pakruojo kultūros centro folkloro ansamblis „Verdenė“ (vad. R. Petraitienė). Renginio vedėjai – Pakruojo „Atžalyno“ gimnazijos mokinys Vincentas Lekas ir Pakruojo kultūros centro direktorė Arina Janeliūnienė.

Pakruojo kultūros centre atidaryta Kauno IX forto muziejaus kilnojamoji paroda „Lietuvos gyventojų tremtys antrosios sovietinės okupacijos metais“, kurią pristatė Kauno IX forto muziejininkė, parodos kuratorė Valė Gutauskienė, muziejaus Istorijos skyriaus vedėjas Vytautas Petrikėnas ir Rinkodaros skyriaus vedėja Eglė Pietarytė.

Šv. Jono Krikštytojo bažnyčios

šventoriuje prie paminklo tremtiniams buvo padėta atminimo gėlių, uždegta žvakių. Aukotos šv. Mišios už gyvus ir mirusius tremtinius.

Ačiū, kad prisimenate, ačiū, kad atėjote.

Skelbimas

Kiekvieno mėnesio paskutinį trečiadienį 17 val. Laisvės al. 39, Kaune (II aukštė) renkasi Kauno žemaičių bendrija (KŽB).

Malonai prašome dalyvauti.

KŽB pirmininkas Jonas Vitkauskas

Viltis, kad išlaikysime ir karo iššūkius

(atkelta iš 1 psl.)

Širvintų meno mokyklos mokytojai ir mokiniai, dalyvaudami projekte „Sveika, vasara“, paruošė programą „Nenusigąsk“. Tyla smuiko melodija ir mokiniai eisenai su uždegtomis žvakutėmis, iškeliausieiams į Amžinybę tremtiniam prisiminti, prasidėjęs ren-

visiškai kūdikius reikėjo prievara sอดinti į baisius traukinį vagonus ir vežti į šalčio ir bado vietas.

Šis klausimas taip ir lieka neat-sakytas... Nūdienos situacija, karas Ukrainoje, priverčia susirinkusiou-sius nuodugniai gilintis į gimtosios šalies istorijos puslapius. Renginyje

Širvintų meno mokyklos mokiniai

ginys, nukelia susirinkusių mintis

Į tuos tragiskus Lietuvai 1941 metus.

Ansamblio „Viltis“ atliekama tremtinių daina „Kur Tėvynė, kur Motutė“, jaunųjų gitaristų švelnios melodijos padeda buvusiems tremtiniam ir visiems renginio dalyviams pajusti šios ypatingos šventės prasmę. Apie tremtį vaikų akimis papasakoja Romutė Kadžienė ir Dalia Mulevičienė. Jų likimas skaudus, sunku suvokti susirinkusiems mokiniam, kodėl dar

dalyvavęs Širvintų rajono savivaldybės tarybos narys Julius Jagminas papasakoja savo mamos, du kartu bégusios iš Sibiro tremties, istoriją.

Renginio dalyviai neskuba skirstytis, bendrauja, džiaugiasi ypač šilta ir saulėta diena, o puiki ir nuotai-kinga Širvintų meno mokyklos mokiniai pučiamųjų ansamblio atlieka-ma muzika praskaidrina nuotaiką ir pripildo širdis vilties, kad Lietuva išlaikys ir karo Ukrainoje iššūkius.

Tremties paženklinti likimai

Irena PALECKIENĖ

Varėnos rajone, Gudžių kaime, buvo paminėta Vilties ir gedulo diena. Renginį organizavo Gudžių kultūros centro ir bibliotekos darbuotojos. Dalyvavo Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Varėnos filialo pirmininkas Juozas Stramkauskas, daug metų gyvenęs ir dirbęs Gudžių kaime, buvusios tremtinės Marytė Baravykaitė-Daugirdienė ir Onutė Skorbaitė-Daugirdienė.

LPKTS Varėnos filialo buvę tremtiniai prie Gudžių kultūros centro

Buvę tremtiniai pasidalijo savo prisiminimais ir išgyvenimais. Marytė buvo šešeri metukai, bet tuos žiaurius momentus, kuomet trėmė jų šeimą, ji puikiai prisimena. Papasakojo, kokius sunkumus ir negandas teko patirti jų šeimai. Vos pabagusisi 7 klases, pradėjo dirbtį sunkius darbus. Tremtyje šeima išbuvo 10 metų.

Onutė, gimusi 1956 metais, tremties laikus mena miglotai, bet puikiai atsimena, kokius išgyvenimus teko patirti Lietuvoje. Ji augo daugiau-

kėje šeimoje, namai buvo perstatyti kolūkio nuosavybėn, gyveno prisi-glausdami pas svetimus.

Filialo pirmininkas Juozas Stramkauskas papasakojo apie rajono buvusią politinių kalinių ir tremtinių veiklą, pasibėdojo, kad gyvų tremtų liudininkų kasmet lieka vis mažiau ir mažiau. Pasidalijo įspūdžiais, kuriuos patyrė nuvykęs į tremties vietą parsivežti ten mirusios sesutės palai-kų. Tremtinių dainas dainavo nepa-vargstančios, aktyvios Gudžių folklo-ro ansamblio „Nasturtė“ moterys.

2023 m. birželio 30 d.

Tremtinys

Nr. 24 (1526)

5

Kad liepos liko vienos

Petro Dambrausko 100-osioms gimimo metinėms

Monika GINEKIENĖ

Sustojuusi akimis apžvelgiu žalumą tėviškės sodybvietėje. Mintyse sugrižta prisiminimai apie tėviškę ir joje gimusius ir gyvenusius ištremtus žmones. Vienas jų – mano dėdė Petras Dambrauskas, iškentėjęs tardymus, kalinimo ir tremties laiką, su Dievo palaiminimu išgyveno. Nors i Lietuvą negrįžo – po tremties kūrė gyvenimą svetimoje žemėje, Sibire. Savo rankomis pasistatė medinių namų Šapkino gyvenvietėje, vedė ukrainiečių tremtinių dukterį, ir pasiliuko ten gyventi. Dirbo miškų ūkyje ir statybose. Tačiau visa širdimi buvo čia, Lietuvoje – vasaromis parvažiuodavo atostogą, lankydavosi tėviškėje. Dažnai rašė laiškus broliui ir seserims. Lietuvai atkūrus Nepriklausomybę, išlaisvėjo ir dėdės mintys – parašė eileraščių apie sunkius išgyvenimus Sibire, tėviškės ilgesį, apraše Bundorių kaime likusio vienkiemio gamtos grožį.

Tremties sužeista gyvenimo istorija

Mano prisiminimuose dėdė Petras išliko kultūringas ir šviesus žmogus, besidomintis jį supančia aplinka. Jis buvo inteligentiškas laikysenos, pasipuošęs kostiumu ir su fotoaparatu ant peties. Fotografuoti ir daryti nuotraukas išmoko tremtyje. Sugrižęs į Lietuvą atostogą pas artimuosius, mėgavo tiesiog pasivaikščioti po Vilnių, Kauną ir tėviškę.

Prisiminimuose dar gyvi vaizdai, kaip jis su žmona Liuba atostogaudami tėviškėje Bundorių kaime, mėgavosi vienkiemį supančia gamta – Nemuno vingiais, laukų su kalvelėmis platybėmis, miškų toliais.

Buvo juntama, kad dėdė į gyvenimą žvelgė filosofiškai – susitai-kydamas su realybe, nemegstantis triukšmo, harmonijos nebuvimo žmonių tarpusavio santykiose...

Su šiurpuliukais varčiau bylą K-1/58/5281/3 Lietuvos Ypatingajame archyve. 1945 m. rugėjo 28 d. jis buvo suimtas, apkaltintas atsisakymu tarnauti Raudonojoje armijoje ir slapstymusi. Taip pat už tai, kad buvo išjungęs į partizaninę veiklą, priklausė organizacijai „Lietuvos partizanai“, turėjo slapyvardį Margiris.

Apklausos protokole yra informacija, kad suėmimo metu P. Dambrauskas prisipažino ir parodė bunkerį, kuriamo slapstėsi ir kurį patikrinus buvo surašytas protokolas ir išvada – nieko nerasta. Taigi už slapstymąsi nuo tarnybos sovietų kariuomenėje ir už priklausymą Lietuvos pasipriešinimo organizacijai buvo suimtas, uždarytas į Lukiškių kalėjimą, vėliau išvežtas į Archangelsko sritį ir nuteistas 10 metų lagerio ir 5 tremties be teisės sugrižti į Lietuvą.

Pradžioje įkalinimo bausmę atliko Archangelsko srities lageriuose. Kartu su juo buvo ir brolis Stasys, nuteistas už tą pačią pasipriešinimo veiklą („Tremtinys“ Nr. 19, 2019 m.). Vėliau P. Dambrauskas pervežamas į kitus lagerius jau Krasnojarsko krašte. Po bausmės atlikimo lageryje buvo pervežtas į tremties vietą Sotnikovo gyvenvietėje, kurioje 1956 m. ji aplankė sesuo tremtinė Izabelė Dambrauskaitė.

Petas Dambrauskas gimė 1923 m. sausio 5 d. Bundorių kaime, Antnemunio valsčiuje, Alytaus apskrityje. Jo tėvai Jonas ir Teofilė Dambrauskai buvo stambūs ūkininkai. Šeimoje augo šeši vaikai: Stasys (1919–1995), Magdalena (1921–2016), Petras (1923–1995), Elena (1925–2003), Monika (g. 1927) ir Izabelė (1929–2018). P. Dambrausko sesuo Monika Jarmalienė (Dambrauskaitė) pasako-

ja, kad brolis turėjo polinkį į meną, labiausiai – į muziką: „Namuose buvo armonika, kuria iš klausos išmoko groti. Dažnai mūsų sodyboje buvo organizuojamos žemės ūkio talcos, po kurių Petras imdavo armoniką ir grodavo jaunimo pasilinksminimui. Eidavo Petras pagroti kur kas paprašydavo. Labai mėgo šį užsiėmimą – pagroti, pabendrauti. Petras turėjo humorą jausmą, nors kartu buvo labai kuklus žmogus. Kai jau tapo laisvas, išmoko groti armoniką iš natū. Nors Petras buvo baignęs tik keturias klasses, bet rašė be klaidų. Paveiktas baisių kalinimo ir tremties sąlygų, parašė keliolika eileraščių, kuriuose atispindi jo kaip kalinio išgyvenimai. Juk tik tai išgyvenęs žmogus gali parašyti tokius eileraščius.“

Petras Dambrauskas susakina spygliuotį Sotnikovo miške. 1955 m. Krasnojarsko kr., Irkutsko sr.

Tremtiniai Izabelė Dambrauskaitė ir Petras Dambrauskas po 11 metų susitiko Sibire. 1956 m. Krasnojarsko kr., Irkutsko sr., Jenisejsko r., Sotnikovas

Eileraščiai kaip tėviškėje likusios liepos

Straipsnyje pristatomomi niekur nepublikuoti trys eileraščiai, kurie atspindi pagrindinius autoriaus išgyvenimus: kalinio dalią, duonos trūkumą, tėviškės ir ankstesnio gyvenimo ilgesį.

Eileraštyje „Prie šiaurinės Dvynos“ aprašoma jo, kaip politinio kalinio, patirtis lageryje. P. Dambrauskas eilėmis perteikia politinių kalinų dalią, juos palietusius žiaurius išgyvenimus. Šio eileraščio temoje atispindi politinių kalinų priverstinis badavimas („Vis pietų laukėm seniai“) ir darbo normos („Dešimt metrų užduota / grebės šiandien iškast“). Kalbama apie tvirtus politinių kalinų tarpusavio santykius („O mes dar dūmais dalinamės / iš tos pypkės vienos“). Šmėščioja asmeninis Tėvynės ilgesio išgyvenimas („Kam takeliai Tėvynėj, / šviesoj šitos dienos“), pa-

brėžiama aprangos detalė, kuri nurodo asmenį nesant laisvą („Man kepurė lapinė“). Eileraštyje atispindi nedingstanti viltis („Daug dar nuneš pilko vandenio / Dvyna į Baltas marias. / Kol teks sugrižti į Tėvynę / jau per Irkutsko girias“). Atsiranda ir eilutės, skirtos buvusių bendražygių paminėjimui („Néra jau vieno nei kitoto“). Taip pat yra aplinkos stebėjimas („Ritasi švininiai debesys“) ir varomų kalinų kasdienės eisenos aprašymas („Kilometro juosta po keturis, / pasuko lagerio link“). Visa tai kartu atspindi sloganą nelaisvo (-u) žmogaus (-nių) nuotaiką (-as).

Eileraštyje „Duona“ aprašomas duonos kepimo procesas ir samprotaujama apie tai, kad turint duonos jį ne visada būna vertinama, o ypač vaikystėje, kai dar nėra skausmingų patircių. Duona šiame eileraštyje gali būti suprantama ir kaip simbolis – saugaus ir laimingos gyvenimo, kuris gali taip pat būti nepakankamai ver-

tinamas. Eileraščio autorius dalijasi prisiminimu iš tėviškės („Po visą kiemą eina kvapas, / ant kopūsto laupo kepa / Duonos kepalai penki“), lygina situacijas, kai nėra duonos („O be duonos sunkus kelias“) ir kai yra duonos („Kirminiuką numarini, / Duonos plūtą jei turi“). Rašo apie duonos svarbą tremtinio kelionėje („Šaltam vagone Duonos plutos / niekas neturėjo“). Eileraščio eilutėse atispindi ir tikėjimo ženkli („Ant kepalо paskutinio / pirštu kryžius parašytas“).

Eileraščis „Kad galėčiau“ – tai tarsi autoriaus lyrinis monologas, kai būdamas nelaisvėje svajoja apie laisvę tėviškėje. Prisimena dienas, kai buvo laisvas ir lygina jas, kalba apie susitaikymą su nelaisvės realybe. Šio eileraščio temoje išreiškiama nelaisvo žmogaus dvasios būsena („Aš visai nedaug norėčiau, / tik nueiti ten pro klevą, / per tiltelį takeliu“). Eileraštyje taip pat suasmeninama tėviškės gamta („Klevo plaučius, kad turėčiau“, tėviškės sodo liepos („Ta, kad liepos liko vienos / Kad niekur nėr kitų tokį“) kaip giminės sodybos vieta.

Autorius rašo ir apie meilę gamtais, lygindamas ją su mamos skara, kai jaučiamas saugus prieglobstis („Ir kaip žydi marga pieva / Būktai išiesta skara“). Mylimas buvo gimtasis kraštas P. Dambrauskui ir tai jis išreiškia eileraščio eilutė („Apie tą, kad Lietuvoj toks kraštas / Dzūkija yra“). Ši P. Dambrausko eileraščio „Kad galėčiau“ eilutė skamba ir kaip dedikacija šiemet minint Dzūkijos metus.

Kad galėčiau

Trumpą rėdą jaunu metų,
kad galėčiau sugrąžint –
sušukuoti lygiai plaukus,
niūrų žvilgsnį atgaiint.

Bėdas, vargus, kad galėčiau,
virvėm stipriai suvaržyt.
Žiauraus laiko smarkų žirgą,
kad galėčiau sustabdyt.

Gal prie stulpo, gal prie medžio,
Taip priveržčiau mušukus!
Aš praeiciu tuos seniai
Žole apželusius takus.

Kad galėčiau, kad galėčiau,
tą, ko visai negaliu.
Aš visai nedaug norėčiau,
tik nueiti ten pro klevą,
per tiltelį takeliu.

Kad galėčiau, kad galėčiau,
klevo plaučius, kad turėčiau,
apdainuočiau tuos apsétus
melsvomis žibuoikiems kranthus.
Gelsvą putą ant upelio,

Tą šermukšnį prie takelio
Paukščių kelią į pietus.

Vasarėlės kaitriasis dienas,
Melsvą miglą ant laukų.
Ta, kad liepos liko vienos,
kad niekur nėr kitų tokį.

Ir kaip žydi marga pieva,
Būktai išiesta skara.
Apie tą, kad Lietuvoj toks kraštas,
Dzūkija yra.

LEIDINYS
MEDIOS
TREMtinys
PERIODIKAS

Sukaktis

Partizanų vado, šaulio Antano Kušlio-Vilko 110-osios gimimo metinės

(atkelta iš 1 psl.)

Nuo 1938 m. A. Kušlys dirbo Seirijuose, Simne, o nuo 1939 m. spalio mėn. Lietuvai atgavus Vilnių, tarnautoju dirbo Vilniuje. 1940 m. birželio 15 d. Sovietų sajungai užgrobus Lietuvą, A. Kušlys buvo atleistas iš pareigų. Vengdamas suėmimo, slapstėsi. Sovietams 1941 m. birželio 14 d. pradėjus masinių gyventojų trėmimą, į tremiamujų sąrašą pateko tuo metu Kalvarijoje gyvenę jo žmona Julija ir penkiametis sūnus Leonas, kurie buvo ištremti į Kazachstaną. Apie tai Antanas sužinojo po kiek laiko ir labai išgyveno, vis sakydavo: „Pražudė mano vaiką, išvežę, nebéra jo gyvo“. Jis nesitikėjo, kad tokiomis atšiauriomis sąlygomis ir toks mažas sūnus išgyvens tremtyje...

1941 m. birželio 22 d. prasidėjus Vokietijos–Sovietų sajungos karui ir prasidėjus lietuvių sukiliui prieš sovietus okupantus, A. Kušlys istojo į sukilielių gretas, grįžo į Vilnių, kur su sukilieliais nuginklavo 60 sovietinių milicininkų ir užėmė milicijos nuovadą. Birželio 25 d. suorganizavo 100 sukilielių būrių ir geležinkelio policijos dalinių, kuris nuo diversijų ir užpuolimų saugojo 24 geležinkelio stotis. A. Kušlys buvo paskirtas Vilniaus geležinkelio policijos viršininko pavaduotoju. Vėliau dirbo Simno mokesčių inspekcijoje korteiliu biuro viršininku.

Sovietams antrą kartą okupavus Lietuvą, buvo priverstas slapstyti. Jo sesuo Leokadija Gulbinienė pasakojo: „Visi žinojo, kad broliai (Kušliai – aut. pastaba) nusistatė prieš atėjūnus. Jie buvo smetonininkai, Lietuvos kariuomenėje tarnavę, šauliai, tad nenulenkė galvos prieš okupantus, į jų kariuomenę nėjo. Slapsčesi namuose, Želsvoje. Kaimynas stribas juos vis skudsavo, nuolat kraitas stribai darydavo mūsų namuose. Bet Antanas su Feliksų slėpdavosi – troboje buvo toks užkaboris, atitvertas sieną, ten užlisdavo. O naktimis, jeigu pasigirdavo koks burzgimas, išsiskubinė kieman žiūrėdavo į dangų – ar amerikonai neatskrenda Lietuvos vaduoti.“ Ilgai taip slapstyti buvo pavojinga ir nesaugu. 1944 m. rugsėjo mén. Antanas su kitais Simno valsčiaus vyrais išėjo į mišką. Išėjo viską palikę, nes svetimiems tarnauti neleido stipri lietuviška prigimtis. Paskutinį kartą jis namuose pasirodė 1945 m., Pelenų dieną. Atsiveikino su motina ir seserimi, išsivedė broli Feliksą. Išėjo amžinai...

Antanas tapo partizanų būrio, veikusio Simno valsčiuje, vadu. Pasirinko Vilko slapyvardį. Iš pradžių būrio partizanai veikė susirinkdami uždaviniams vykdyti paskirtomis dienomis konspiraciuose namuose, po to, bijodami būti susekti, jau rinkosi miške ar lauke, šiaip vaikščiodami be ginklo. Veikė Buckūnų, Metelių, Atesnykų ir Ponkiškių kaimuose. Bet jau lapkričio mén. pirmą kartą ginkluotas

20 partizanų būrys atvirai pražygiavo per Buckūnus Metelių link.

Būrys sparčiai augo ir gruodžio mén. Simno valsčiaus Ūdrijos, Metelių, Buckūnų, Ponkiškių kaimų apylinkėse veikusį ir A. Kušlio-Vilko vadovaujamą Skrajojančią būrį sudarė apie 40 kovotojų. 1945 m. sausio 19–20 d. A. Kušlio-Vilko vadovaujami partizanai puolė Ūdriją, siekdami sustabdyti stribų organizavimą: apšaudė milicijos būstine, nušovė NKVD įgaliotinį ir stribų būrio vadą P. Rabinską bei du okupantų talkininkus, rekvizavo sovietinių aktyvistų turtą, paėmė 12 šautuvų.

Daugėjant į mišką išeju sių partizanų, Simno, Miroslavo, Krokių ir Alytaus valsčiuose susiformavo dar trys vietiniai partizanų būriai, suskirstyti į skyrius. 1945 m. pradžioje partizanai užmezgė ryšį su Lietuvos laisvės armijos Alytaus apygardos vadu bei štabu. 1945 m. sausio 18 d. Marijampolės apskrities Gudelių valsčiuje, 2 km nuo Daukšių miestelio, parašiutais nusileido Vlado Kuprevičiaus–Astos vadovaujama desantininkų grupė. Desantininkai aktyviai ēmė ieškoti ryšių su partizanais. Balbieriškio miške paliktas desantininkas Leonas Junelis–Leonas subūrė 20 partizanų būrių ir prisijungė prie vadovaujamo būrio, kuris išaugo iki 80 partizanų.

1945 m. vasario 1 d. šis kelių vietovių partizanų junginys surengė Gudelių miestelio puolimą. Kelias vežimais per pusę kilometro priartėjės 70 partizanų būrys, palikęs pas vietinius gyventojus vežėjus su apsauga (pagrindinės jėgos puolė miestelį), apšaudė valsčiaus pastatą, kuriame gynėsi stribų įgula, nušovė 1 milicininką, išvadavo 4 suimtuosius, kurie prisijungė prie partizanų, ir pasitraukė Balbieriškio link į Birštono valsčiaus Dzingeliškių mišką. Artėjant sovietų pajėgoms, partizanai perėjo į Punios šilą, pakeliui išskirstydami grupėmis. A. Kušlio-Vilko būrio 36 partizanai grįžo į Simno valsčių ir apsistojo prie Žuvinto.

Dalis šio Skrajojančio junginio partizanų tėsė puolimo operacijas. Vasario 12 d. A. Kušlio-Vilko, ltn. V. Stepulevičiaus ir V. Batuškos–Žmogaus pajėgos – apie 80 partizanų – puolė valsčiaus centrą – Miroslavą.

Minint Vasario 16-osios metines, partizanai surengė pasalą prie Žagarų kaimo kelyje į Balbieriškį. Į pasalą pateko stribai, vežę suimtuosius. Operacijos metu buvo nušauti šeši stribai, partizanams pavyko išvaduoti du suimtuosius.

Partizanai ruošėsi pulti ir Simno miestelį, tačiau išdavikai apie tai informavo enkavedistus. 1945 m. vasario 13–18 d. informatorių „Polevojaus“, „Lesniko“ ir „Lisycino“ pateiktais enkavedistams duomenimis, sovietai sužinojo, kad A. Kušlio-Vilko būrys įsirengė stovyklavietę mi-

ke prie Žuvinto tarp Bambininkų bei Aleknonių kaimų ir ruošiasi Simno puolimo operacijai. Vasario 21 d. 6 val. ryto sovietų 94-ojo pasieniečių būrio 2-oji komendantūra (apie 200 karių) su Simno 35 stribų būriu, vadovaujami pasieniečių būrio vado kpt. Pogorelovo ir valsčiaus NKVD poskyrio viršininko ltn. Smirnovu, netikėtai apsupo Liepakojų kaime (13 km nuo Simno) poilsiu apsistojusius 36 A. Kušlio-Vilko vadovaujamus partizanus. Gretimo kaimo berniuką, bėgusį per kalną įspėti partizanus, kad supa enkavedistai, sovietai pamatė ir nušovė. Mūšis truko dvi valandas, bet jėgos buvo nelygios. Partizanai įnirtingai priešinosi, mėgino prasiveržti iš apsuptyties žiedo... Žuvo 32 partizanai (pavardėmis žinomi tik 21), tarp jų ir vadas Antanas Kušlys–Vilkas. Apie jo žūtį vienas iš prasiveržusių partizanų kalbėjo, kad išgirdės šūvius, A. Kušlys išbėgo iš klojimo, puolė prie kulkosvaidžio, pradėjo šaudyti. Kulkosvaidis užsiširkito. Iš už nugaros čekistai metė granatą... Vienas partizanas, nenorėdamas pasiduoti, nusišovė, du sudegė gyvi, priešui padegus daržinę, vienas sužeistas partizanas pateko į nelaisvę ir tik trims pavyko prasiveržti. Rusams atiteko 8 kulkosvaidžiai, 20 šautuvų, 18 automatai, 20 granatų, keletas šimtų šovinių ir įvairūs dokumentai. Rusų nuostoliai neaiškūs, bet pagal vietinių gyventojų pasakojimus, tai rusai savo užmuštuosius ir sužeistuosius kelias valandas keliomis patotėmis (vežimais) vežė į Simną.

Partizanų Antano ir Felikso Kušlių sesuo Leokadija pasakojo: „Pėsčiomis iš Alytaus į Simnų ėjome pasiutinį kartą atsišveikinti su broliais. Mus sustabdė žmonės, likus dviejų kilometrams iki Simno. Ir perspėjo – neikit, stribai į visus žiūri, jei kas pravirksta, čia pat suima. Negalėjome eiti, nors ir kaip sunku buvo, gržome atgal“. Partizanų mama Barbora kartu su marčia, Felikso žmona Izabele, sužinojusios apie nelaimę, pasikinkė arkli ir iš Želsvos išvažiavo į Simną. Motina ėjo ir ējo ratais apie partizanų kūnus, suguldytus aikštėje. Savo sūnėli Feliksą mato, o Antano – ne. Marti tempė anytą už rankos prašydama: „Einam, mama, iš

čia, stribai suims, stebi mus“. Bet motina nesitraukė, toliau ieškojo. Tik vėliau pamatė Antano kūną. Jis gulėjo paguldytas skersai – nužudyty partizanų galvūgaly. Su baltu megztiniu, apatinėm kelnėm, kruvinas nuo patirtų mirtinų sužeidimų... Nė viena ašara nenuriedėjo motinai žvelgiant į išniekintus savo vaikus. Ji tylėjo. Ir tada, kai su Izabele nuvažiavus pas kunigą užsakė šv. Mišias už vaikus ir pavažiavus kiek už Simno, praplupo raudoti, ēmė rėkti, klykti. Aikštėje numestų ir išniekintų sūnų vaizdas atėmė jai žadą. Taip ji ištylejo dar ilgus mėnesius, kol pamažu atgavo kalbą.

A. Kušlys žuvo taip ir nesužinojęs, kad jo sūnus Leonas gyvas ir jis buvo vienas iš dviejų likusių gyvų, 1941 m. birželio 14 d. ištremtu į Makatą, lietuviuką. Kiti vaikai amžiams atgulė Kazachstano žemėje. 1947 m. motina su juo pabėgo iš tremties Kazachstane, Gurjevo srityje, Makato gyvenvietėje. Gyveno pas gimines, bet neilgai. 1949 m. spalio 11 d. Juliją Kušlienę suėmė ir nuteisė trejiems metams kalėjimo už pabėgimą iš spec. ištremimo vienos. Leonas liko vienas ir jis priglaudė ir augino žuvusiojo tévo seserys. Motiną iš kalėjimo paleido 1950 m. lapkričio 3 d. O Leonas, Lietuvai atkūrus Neprisklausomybę, istojo į Šaulių sajungą, buvo aktyvus jos narys, už drąsą ir pasiaukojimą ginant Lietuvos neprisklausomybę 1991 m. sausio–rugpjūčio mén. įvykių metu buvo apdovanotas Sausio 13-osios atminimo medaliu, LSS Parlamento gynėjų garbės ženklu.

1997 m. režisierius Edmundas Zubavičius pastatė videofilmą „Skeveldros“, kuriame gržtama į 1945–uosius, kai A. Kušlio–Vilko vadovaujami Lietuvos partizanai užėmė Miroslavo miestelį. Apie tai išlikusių buvusios LSSR KGB archyvinių dokumentuose rašoma: „1945 m. vasario 12 d. Alytaus apskritijoje veikusios partizanų grupė, vadovaujama Antano Kušlio, puolė Miroslavą, sunaikino NKVD ir vykdymo komiteto pastatus, nušovė 2 NKVD karininkus ir 12 liaudies gynėjų...“

Parengė Stasys IGNATAVIČIUS

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“ 2023 metams!

Prenumerata priimama bet kuriame „Lietuvos pašto“ skyriuje, per „Lietuvos pašto“ laiškininką, paskambinius informacijos telefonu 8 700 55 400, internetu „prenumeruok.lt“. Laikraštis išeina 4 kartus per mėnesį.

Prenumeratos indeksas 0117.

1 mėn. – 4,27 Eur, 3 mėn. – 12,84 Eur.

2023 m. birželio 30 d.

Tremtinys

Nr. 24 (1526)

7

Tėvynės ilgesys, meilė ir šviesi viltis

Vlada POVILIŪNIENĖ

Birželio 14-ąją Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešojoje bibliotekoje, Atrijaus terasoje, atidaryta tremtinių darbų ir nuotraukų paroda. Ji veiks iki liepos 3-ios dienos. Minėdami 1948 m. trėmimo 75-ąsias metines, norėjome pagerbti motinas, siekusių ir tremtyje išauginti dukras tikromis lietuvaiteis. Surengti tremtinių darbų ir nuotraukų parodą pasiūlė buvusi tremtinė Milda Krasnickienė.

M. Krasnickienė skambino buvusiems tremtiniamis ir ragino neštį rankdarbius, nuotraukas iš Sibiro laikų. Ir pradėjo į mūsų būstinę plaukti krepšeliai, lagaminai su siuvinėtais, nertais, megztais, austais rankdarbiais. Nešė paveikslus – siuvinėtus, tapytus, įstiklintus ir be stiklo. Reikėjo suregistravoti, sužymeti, kada, kas ir iš kurios Sibiro vietas atkeliaavo į Lietuvą. Vien nuotrauką – apie pusantro šimto. Tarp buitinių

nuotraukų atsirado tik Sibirui būdingų: Vorkutos miesto transportas – komai važiuoja per miestą elniais, Vorkutos kapinėse kryžiai ant 1953 m. kalinių sukilėlių kapų.

Visas registracijos darbas, etikečių spausdinimas užgulė Aldonos Dilkičės pečius. Gerai, kad jai padėjo vyras ir duktė, sugebantys dirbtį kompiuteriu. Jų darbo dėka visi lankytojai be vargo skaito nuotraukų ir kitų eksponatų pavadinimus.

Suneštų eksponatų vertė šiandien matuojama ne pinigais, o išgyventa kančia, meile Tėvynei, ilgesiu ir šviesia viltimi.

Parodą atidarė bibliotekos atsakinėjai darbuotoja Jurga Žilytė. Ji priiminė tremties pradžią. Kalbėjo daug darbo jėdės suvežant eksponatus į biblioteką Saulius Černa. LPKTS Panevėžio filialo pirmininkas Algimantas Čeponis padėkojo visiems, prisidėjusiems ruošiant parodą.

Parodos atidarymo metu dainavo buvusių tremtinių choras „Likimai“ (vad. Giedrė Baltuškienė). Skambėjo visus jaudinusios pokario dainos. Po to visi apžiūrėjo eksponatus. Ir vėl prisiminė Sibiro vargus, trumpas džiaugsmo minutes, vėl ir vėl žiūrėjo į primiršus draugų, kaimynų, klasikų veidus. Šiltas, siek tiek graudus šurmulyas dar ilgai girdėjosi terasoje...

Minėdami trėmimo metines ir Tremtinių ir politinių kalinių metus, norime palinkėti, kad daugiau niekam niekada netektų išgyventi tremties kančią, skausmo, kuris lietuviams prasidėjo dar 19-ajame amžiuje.

Dainuoja buvusių tremtinių choras „Likimai“

Parodos pristatymo metu

Negyjanti tautos žaizda

Laima FRANCKEVIČIENĖ

Praėjo 82-eji metai, kai buvo masiškai tremiami Lietuvos gyventojai į Sibirą. Gedulo ir vilties diena mums yra svarbi ir reikšminga, padedanti ne tik prisiminti, bet ir dar atkakliau skleisti žinią apie šalies istorinę atmintį, skaudžią lietuvių patirtį, kurios nevalia pamiršti.

Nemažai tarp išvežtujų tremtinų buvo mokytojai. Jie buvo pavojiniai, nes švietė ir sąmonino tautą, jaunimui skiepijo tėvynės meilę, ugđė kovotojus už laisvę. Vieni jų žuvo, paragavę gyvenimo džiaugsmų ir negandų, užauginę vaikus, kiti, nesulaukę ir dvidešimties.

1941 m. birželio 14 d. 3 val. nakties enkavēdistai pradėjo masinius lietuvių areštus. Gyventojai ištisomis šeimomis buvo tremiami į Sovietų sąjungos gilumą – Sibirą. Tai buvo diena, pasmerkusi žmones kančiai, praradimams ir mirčiai.

Trakų rajono Rūdiškių gyventojai, Rūdiškių kultūros centro ir bibliotekos darbuotojai susirinko miesto geležinkelio stotyje į minėjimą, skirtą Gedulo ir vilties dienai atminti. Vėliau Rūdiškių bibliotekoje vyko buvusių tremtinių atsiminimų ir poezijos skaitymai, kuriuos pristatė Rūdiškių gimnazijos lietuvių kalbos mokytoja ekspertė Zita Bartkevičienė ir moksleiviai. Rūdiškių bibliotekos vedėja Laima Franckevičienė taip pat pasidalijo Rūdiškių gyventojų, trem-

tinių istorijomis ir pasakojimais. Renginyje trumpus savo išgyvenimus pasakojo ir patys gyventojai.

Apie žiaurius 1941–1952 m. Lietuvai įvykius, trėmimus ir išgyvenimus nežmoniškose sąlygose atskleidžia Rūdiškių bibliotekoje esanti medžiaga „Žmogaus likimas Lietuvos istorijos sūkuriuose“ (Rūdiškių tremtinių kelias), kurią sudarė buvusi ilgametė bibliotekos vedėja, buvusi tremtinė Lionė Verseckienė. Vėliau Rūdiškių kultūros centre žiūrėjome Audrius Juzėno filmą „Ekskursantė“.

Zinoma, tautos sąmonėje visi šie išmėginimai liks amžiams. Tačiau Birželio 14-oji kartu yra ne tik tautos gedulo, bet ir vilties diena. Viltis išsigelbėti, išgyventi, iškėsti viską ir sugrįžti. Sugrįžti namo pas draugus ir artimuosius. Viltis visada palaikė tremtinius sunkiausiais gyvenimo momentais, suteikė jėgą. Ir jie sugrįžo. Gyvi arba artimuų atmintyje. Parveždami viltį, kad daugiau tai nepasikartos.

Dėkojame jaunimui už tai, kad jie domisi mūsų tautos praeitim.

Minėjimas prasidėjo Trakų rajono Rūdiškių geležinkelio stotyje

Skelbimas

Liepos 1 d. (šeštadienį) LPKTS Alytaus filialas malonai kviečia į Punios miestelį Alytaus rajone paminėti partizanų žūties 75-ąsias metines. 1948 m. liepos 1 d. Punios sen., Aleksandravos kaime, žuvo Dainavos apygardos Dzūkų rinktinės Margio grupės štabo partizanai: Juozas Kavolynas-Vaidila, Jurgis Valiūnas-Sausis, Petras Valiūnas-Ešerys, Antanina Juršaitė-Valiūnienė-Liesnaja.

11 val. šv. Mišios Punios bažnyčioje. **12 val.** žuvusių partizanų pagerbimas Aleksandravos k. prie partizanų paminklo. **13 val.** aptarimas Punios miestelyje. Dalyvaus: choras „Atmintis“, Butrimonių folkloro ansamblis „Dédės ir dėdienės“, jaunieji šauliai, partizanų artimieji.

Teirautis tel. 8 694 07 641, 8 609 93 991. Kviečiame aktyviai dalyvauti.

Tremtinys ISSN 2029-509X
www.lpkts.lt

Leidėjas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga
Įmonės kodas 300032645

Ats. sask. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365 AB „SEB“ bankas

Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas,
Tel. (8 37) 323 204, 8 667 39218
El. p. tremtinys.redakcija@gmail.com
El. p. lpkts@lpkts.lt
2 spaudos lankai. Tiražas 970 egz.
Kaina 0,90 euro.

Spausdino spaustuvė UAB „Morkūnas ir Ko“,
Draugystės g. 17, Kaunas
Projektą „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekčių atspindžiai“ remia
(2023 m. skirta 18000 eurų)
SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĒMIMO
FONDAS

Gedulo ir vilties dienai

Gedulo ir vilties diena Kuršėnuose priminė skaudžius likimus

Zigmas RIPINSKIS

Gedulo ir vilties diena tradičiai minima Kuršėnuose. Prieš 82 metus visą mūsų tautą sukrėtė kraupūs įvykiai – raudonųjų bolševikų imperija pradėjo tremti Lietuvos žmones į Rusijos gilumą, Sibiro platybes.

Šiaulių rajono savivaldybės Vytauto Vitkausko viešojoje bibliotekoje Kuršėnų meno mokyklos kanklininkai Gintautės Čepliauskaitės ir Ugnės Kiselytės atliekamomis melodijomis Kuršėnuose prasidėjo Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos Kuršėnų filialo parodos „Tremties metai“ ir knygos „Mus vežė belangiai traukiniai“ pristatymo popietė, kurios vedėja – bibliotekos Aptarnavimo skyriaus vedėja, metų kultūros darbuotoja Joneta Filinskė.

„Susirinkome paminėti Gedulo ir vilties dieną. Lemtingą 1941 m. birželio 14-osios naktį prasidėjo Lietuvos žmonių trémimai. Birželio 14–18 d. iš Lietuvos buvo deportuota apie 17500 žmonių. Tremtis tapo didžiule tautos tragedija ir netektimi, pavadinta „juodojo birželio“ ir tik prasidėjęs nacistinės Vokietijos karas su Sovietų sajunga laikinai pristabdė šį siaubingą procesą. 1941 m. birželio mėnesį iš Lietuvos į atšiaurius SSRS regionus buvo ištremtos šeimoms, kurias sudarė įvairių socialinių sluoksnių, profesijų, talybos ir politinių pažiūrų žmonės. 41 proc. visų iš-

siųstųjų į tremties vietas buvo vaikai iki 16 metų amžiaus. 1997 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Atmintinė dienų įstatymą, kuriamė įvardijo, kad birželio 14-oji yra Gedulo ir vilties diena. Nuo tada Lietuva mini „juodojo birželio“ metines, gedėdama dėl trémimų aukų ir

gimnazijos mokiniai Eriks Želvytis, Erilė Šliupaitė ir Mintė Navickaitė bibliotekoje filmavo filmą apie Kuršėnų krašto buvusius tremtinius. Mokiniai konsultavo lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja Asta Mazūraitė ir dailės mokytoja Žygintė Ivanavičienė. Sukurtas filmas „Sušalusi aš-

mijos ir kitų aplinkybių ji nebuvo pristatyta visuomenei, tad ši kartą apie jos atsiradimą ir čia surinktą medžiagą prisiminimais pasidalijo LPKTS Kuršėnų filialo pirmininkė Marija Šadlauskienė.

Antrame bibliotekos aukšte parengta spaudinių ir asmeninių daiktų paroda „Tremties metai“, kurioje pateikiti autografioti spaudiniai iš Marijos Šadlauskienės archyvo bei bibliotekos leidinių fondo, taip pat eksponuojami Zitos Kairytės-Volkvičienės mamos ir močiutės asmeniniai daiktai.

Gedulo ir vilties diena Kuršėnuose paminėta šv. Mišiomis Kuršėnų Šv. Jono Krikštytojo bažnyčioje, kurias aukojo mons. Vytautas Kadys. Po šv. Mišių prie Tremtinių kryžiaus įvyko Gedulo ir vilties dienos minėjimas, kuriamė kalbėjo Šiaulių rajono savivaldybės meras Česlovas Greičius ir savivaldybės tarybos narė Ada Grakauskienė, LPKTS Kuršėnų filialo pirmininkė Marija Šadlauskienė.

Tylos minute buvo pagerbtai tremtinių ir politinių kalinių, negrįžę iš Sibiro. Minėjimo dalyviai prie paminklo padėjo gėlių ir uždegė atminimo žvakelių. Susirinkusiesiems keletą tremties dainų padainavo Šiaulių rajono savivaldybės kultūros centro buvusių politinių kalinių ir tremtinių mišrus choras „Tremties varpai“, vadovaujamas Jovitos Bražukienės.

Gedulo ir vilties dienos minėjimas prie Tremtinių kryžiaus Autoriaus nuotr.
puoselėdama viltį, kad ji daugiau niekada nepatirs tokios tragedijos,” – kalbėjo J. Filinskė.

Bibliotekos vyresnioji bibliotekininkė Anita Žiauberienė paskaitė išstrauką iš Dalios Grinkevičiūtės prisiminimų knygos „Dalia“. Savo tremties prisiminimais pasidalijo Ada Grakauskienė, Šiaulių rajono savivaldybės tarybos narė.

Siemet Kuršėnų Lauryno Ivinskio

ra“ užėmė pirmą vietą Nacionalinio mokinijų kūrybos darbų konkurse „Lietuvos kovų už laisvę ir netekčių istorija“. Gimnazistai papasakojo apie filmo kūrimą. Lauryno Ivinskio gimnazistams buvo įteiktos LPKTS Kuršėnų filialo padėkos.

Kuršėnuose 2018 m. išleista knyga „Mus vežė belangiai traukiniai“ atskleidė mūsų krašte gyvenančių žmonių istorijas tremtyje. Dėl pande-

Ėjo žalias birželis

*Ėjo žalias birželis,
Gulė jau pradalgiai,
O darželiuose biro
Pinavijų žiedai.*

*Kiek svajonių žydejo!
Kiek gražiausių svajų!
Užpustys šiaurės vėjai,
Kaip ir mėly akių.*

*Iš tėvynės laukelių
Dvelkė duona kvapiąi,
Ten stovėjo rugeliai
Kaip kareiviai ramiai.*

Rima Kaulinytė-Malaiškienė

Niekas ir niekada negali ir negali atleisti už gimtojo krašto išnie-

kinimą: trémimus, išdraskytas šeimas, nekaltujų pavertimą kaltaisiais, melo įteisinimą, plėšimus. Birželio 14 d. minėjome Gedulo ir vilties dieną Utenoje, senojoje stotyje, prie gyvulinio vagono, jau tapusio istoriniu paminklu. Renginyje dalyvavo 22 Utenos filialo nariai. Aplankėme Eduardo ir Saulės Urbanavičių parodą. Prisiminimais apie šviesų tėvo atminimą ir kūrybą pasidalijo parodos autorė. Užpaliuose (UKC Užpalių skyriuje) birželio 14–30 d. vyksta nuotraukų paroda „Mename Kušlių miške žuvusius partizanus“.

Minejime „Be Tėvynės ir namų“

sugiedojus Lietuvos ir Ukrainos valstybių himnus, prie istorinio paminklo-vagono uždegtą žvakią, padėta gėlių, vyko jaunuųjų kūrėjų ir atlirkėjų koncertas. Prisiminimais ir įžvalgomis pasidalijo Utenos rajono vicemeras, gimės tremtyje, Rimantas Diukas, Seimo narys Edmundas Pupinis, LPKTS Utenos filialo pirmininkė, buvusi tremtinė Jarūnė Galvydytė-Kandratavičienė.

„1941 m. birželio 14 d. gyvuliniai vagonais lietuvius trémė į Sibirą. Kiek kantrybės ir moralinės stiprybės turėjo motinos, gimdžiusios tiesiog vagone, glausdamos prie krū-

tinės mažus vaikelius. Daug mūsų krašto tremtinių iš šios geležinkelio stoties keliavo į nežinią,“ – kalbėjo LPKTS Utenos filialo pirmininkė Jarūnė Kandratavičienė.

Minint 82-ąsias trémimo metines, norisi visiems linkėti pagarbos ir tolerancijos vienas kitam, tarpusavio supratimo, meilės, ryškios vaivorykštės, žydinčių sodų. Gyvenimas gržus, gyventi gera po taikiu dangumi. Deja, atminties neištremsi...

Buvusios tremtinės Julės Būgaitės-Petrauskienės duktė Dangira PETRAUSKAITĖ-KAULINIENĖ

LPKTS Utenos filialo pirmininkė Jarūnė Kandratavičienė

Seimo narys Edmundas Pupinis bendrauja su buvusiais tremtiniais